

80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F %D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1.

4. Потреба [Електронний ресурс] – Матеріал з Вікіпедії. Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B0>.

5. Українці активно купують в Інтернеті електроніку та одяг і бояться робити передоплату [Електронний ресурс] / GFK. – 2014. – Режим доступу : http://www.gfk.ua/imperia/md/content/gfkukraine/pressreleases/20121108_gfk_retail_online_rel_ukr.pdf

6. Основы теории градостроительства / [З.Н. Яригина, Я.В. Косицкий, В.В. Владимиров та ін.]. – М.: Стройиздат, 1986. – 327 с.

Аннотация

В статье рассматривается эволюция и современный уровень потребностей населения города Ужгорода

Ключевые слова: потребности населения, общественное обслуживание, средний город.

Abstract

The article deals with the evolution and current level of needs of the population of the city of Uzhgorod.

Key words: community needs, public services, medium city.

УДК 332.142.2

Денисенко Н. О.,

к.е.н., доцент кафедри міського господарства

Київський національний університет будівництва та архітектури

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЇ

Анотація: розглянуто актуальні питання особливостей та проблем проведення фінансової децентралізації в Україні, пошуку ефективних механізмів управління розвитком території. Проаналізовано специфіку фінансової децентралізації в зарубіжних країнах і можливість впровадження деяких механізмів та інструментів в українську практику територіального управління.

Ключові слова: фінанси, децентралізація, управління.

В країнах з соціально-орієнтованою економікою регіональна політика є невід'ємною частиною загальної політики держави, оскільки неможливо

забезпечити скорочення відмінностей в рівні життя громадян без скорочення відмінностей в рівні розвитку територій, неможливо збільшувати темпи економічного зростання країни не використовуючи максимально потенціал регіонів. Соціальна стабільність на всій території країни важлива для нормального інвестиційного клімату. А одним з способів забезпечення соціальної стабільності є зниження масових міграцій населення в більш розвинуті регіони і надмірної концентрації виробництва у великих містах, що в більшості випадків знижує економічне зростання.

Вивченням різних аспектів управління розвитком території займалися видатні українські та зарубіжні вчені та практики, а саме: Ключниченко Є. Є., Дьомін М. М., Гранберг О. Г., Юрьєва Т. П., Чечетов М. Ф. та ін. Але деякі питання потребують уточнення та розширення.

Мета дослідження – розгляд теоретичних основ та обґрунтування можливих напрямків удосконалення управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління розвитком території на основі використання інструментів фінансової децентралізації.

Об'єкт дослідження – особливості процесу фінансової децентралізації в Україні та зарубіжних країнах. Предмет дослідження – соціально-економічні та фінансові відносини і зв'язки, що виникають в процесі фінансової децентралізації.

Децентралізація передбачає зміну системи та відносин управління «держава-територія», коли ключову частину повноважень передають з державного рівня на місцевий. Децентралізація проводиться з метою оптимізації управління та максимізації ефективності реалізації місцевих інтересів.

Децентралізація може бути політична, адміністративна, фінансова. Зупинимось більш докладно на понятті фінансової децентралізації, що передбачає економічні та інституціональні аспекти організації міжбюджетних відносин.

Фінансова децентралізація включає: децентралізацію видатків – надання території фінансових ресурсів на виконання завдань і функцій; децентралізацію доходів – надання та закріплення за територією власних доходів та самостійності щодо їх встановлення та регулювання.

Крім того, реалізація фінансової децентралізації неможливо без надання самостійності щодо ведення бюджетного процесу на місцевому рівні.

З 2014 року в Україні відбувається реформа міжбюджетних відносин, що кардинально змінює перерозподіл фінансових потоків між центром та місцями. Головним доводом на користь проведення децентралізації доходів та видатків в

Україні став профіцит місцевих бюджетів. За десять останніх років місцеві бюджети в Україні показували профіцит 11 разів.

Реформа передбачає перерозподіл доходів та видатків між різними рівнями бюджетної системи. Надходження податку на доходи фізичних осіб перерозподіляється тепер наступним чином: 25% зібраного на території податку йде до держбюджету, 15% — до обласних бюджетів, 60% — до бюджетів міст обласного та районного значення. Податок на прибуток, який раніше повністю надходив до держбюджету, тепер в розмірі 10% відраховується до обласних бюджетів. Екологічний податок: 20% — до держбюджету, 80% — до бюджетів інших рівнів. Крім того, відбулися зміни в адмініструванні податків, розширення бази оподаткування податком на нерухомість. Місцеві бюджети тепер мають право вибирати банки для обслуговування власних коштів.

За даними Міністерства фінансів у 2015 році після певного періоду початку процесів децентралізації профіцит місцевих бюджетів збільшився у 2,3 рази в порівнянні з 2014 роком — з 6 млрд. грн. до 14,3 млрд. грн.

Якщо розрахувати суму бюджету території в розрахунку на одного жителя, то ми побачимо, що найбільше від фінансової децентралізації виграють малі та середні міста. Середній приріст бюджетних коштів в 2015 році порівняно з 2014 роком в розрахунку на одну людину в містах до 10 тис осіб складає 2,4 рази, від 50 до 100 тис — 2,2 рази. Повільніше зростали доходи у великих містах [2].

Причиною такої ситуації є, в першу чергу, зміна в перерозподілі податку на доходи фізичних осіб. Великі міста стали втрачати цей податок, малі — почали збільшувати обсяги надходжень.

Крім того, слід враховувати те, що іноді не зовсім коректно відбувається розрахунок плати за землю. Нормативно-грошова оцінка землі населених пунктів повинна проводитися раз на п'ять-сім років та враховуватись при визначенні розміру податку. Отже, ті населені пункти, які недавно проводили оцінку, мають більший ефект від цього джерела надходжень. Плюс децентралізація збільшила можливі граничні ставки цього податку з 1% до 3% від нормативно-грошової оцінки.

Події на сході, переміщення бізнесу та центрів ділової активності, велика кількість переселенців теж вносить свої корективи в структуру доходів та видатків місцевих бюджетів. У великих містах найбільша частка тимчасово переміщених осіб, які, по-перше, є отримувачами різних соціальних пільг. А, по-друге, багатьом з них важко працевлаштуватися, або є можливість тільки низькооплачуваної роботи. Тому, як правило, цей фактор є додатковим навантаженням на міський бюджет.

Так в чому ж полягають можливі плюси та мінуси проведення фінансової децентралізації? Чи потрібна децентралізація в Україні і чи існує ідеальна модель ефективного управління розвитком території?

Прихильники децентралізації вважають, що шляхом перерозподілу доходів та витрат на користь території можливо підвищити ефективність надання суспільних благ. На місцевому рівні краще відчуються як потреби населення території, так і можливості надання суспільних благ з максимальною ефективністю та мінімальними витратами.

Протилежна точка зору полягає в тому, що фінансова децентралізація стримує реалізацію функції макроекономічної стабілізації та перерозподілу доходів. Це може призвести до зниження доходної спроможності та життєздатності окремих територій, збільшення нерівномірності розвитку територій (горизонтальному бюджетному дисбалансу).

З цієї точки зору представляє інтерес розгляд класичної теорії взаємозалежності фінансової децентралізації та економічного зростання. Модель Давуді-Джоу, наприклад (де зростання випуску залежить від розподілу суспільних витрат між різними рівнями бюджетної системи), доводить, що темпи економічного зростання можливо підвищити за рахунок децентралізації частини витратних зобов'язань [8].

Крім того, фінансова децентралізація підвищує горизонтальну бюджетну конкуренцію, створює відповідні умови для розвитку ринків, що теж веде до економічного зростання.

Але спроби виявити та довести залежність між фінансовою децентралізацією та економічним зростанням на практиці іноді досить суперечливі. Деякі дослідники виявляють позитивний взаємозв'язок цих двох показників, деякі доводять негативний зв'язок або взагалі відсутність взаємозалежності [7].

Вивчення зарубіжного досвіду децентралізації та регулювання регіонального розвитку показує, що кожна країна має свої особливості перерозподілу доходів та витрат між різними рівнями бюджетної системи так само, як і різні результати проведення децентралізації.

Протягом останніх десятиріч бюджетна політика США досить часто змінювалась або в бік централізації, або в бік децентралізації, що було зумовлено як політичними змінами, так і економічною ситуацією в країні. В період економічної кризи 2008-2009 рр., наприклад, адміністрацією Б. Обами був прийнятий пакет Законів, що покривали 25% місцевих видатків штатів за рахунок держави [5].

В США основними джерелами грошових надходжень є надходження від власних податкових та неподаткових доходів, позикові кошти, податкове

стимулювання та фінансова допомога у вигляді федеральних трансфертів (грантів).

Половина з грантів надаються за умови участі штату та вкладенні своєї частини коштів (спільний внесок). Взагалі федеральні трансферти посідають третє місце за обсягом в бюджетних витратах (після витрат на оборону та соціальне страхування) та надаються штатам на розвиток комунальної інфраструктури, забезпечення зайнятості, студентські стипендії та різні соціальні програми.

Цільові гранти поділяються на категоріальні та блокові. Категоріальні передаються штатам для виконання конкретної витратної програми (будівництво автодоріг, розвиток освіти, профілактика та лікування конкретного захворювання та ін..).

Блокові гранти утворюються за рахунок відрахувань від федеральних податкових доходів. Хоча це цільовий грант, він надходить в розпорядження штату з широким формулюванням цілей витрачання. Далі штат самостійно розробляє програму витрачання отриманих коштів.

Джерелом бюджетних надходжень для муніципалітетів є майнові податки, що складають до 70% всіх податкових надходжень місцевих бюджетів. Фінансова допомога штатів в місцевих бюджетах становить приблизно 30% та надається на фінансування дорожнього будівництва і соціальних статей [7].

Для вирішення проблем розвитку територій в Америці розповсюджено партнерство з іншими муніципалітетами. Існує багато прикладів такої спільної роботи муніципалітетів в питаннях водопостачання та прибирання сміття.

Ще одним джерелом збільшення доходної спроможності місцевих бюджетів є позикові інструменти - доходи від випуску муніципальних облігацій. Цікаво, що за останні роки міста США інвестували близько 3 трлн дол. від продажу муніципальних облігацій в розвиток місцевої інфраструктури.

На законодавчому рівні закріплено відповідальність території за підтримку ділової активності та стимулювання інвестицій в розвиток місцевої економіки та інфраструктури («Community Reinvestment Act»). Місцевим муніципалітетам дозволяється стимулювати інвесторів, що створюють підприємства та робочі місця в містах для реконструкції і модернізації інфраструктурних об'єктів, використовуючи податкові, кредитні, фінансові, адміністративні інструменти.

Цікавий також досвід державно-приватного партнерства, що широко використовується в таких галузях, як: створення інфраструктури освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, надання консультативних послуг муніципалітетам з управління, підготовка та

перепідготовка робочої сили та ін.. Розповсюдження отримав аутсорсинг, коли укладаються контракти з приватними компаніями та іншими муніципалітетами. Тут сфера може бути різною, починаючи від реалізації соціальних програм до експертизи будівельних проектів.

Крім того, в США існує велика кількість програм, пов'язаних зі створенням спеціальних економічних зон і навіть регіонів економічного розвитку. Шляхом пільгового оподаткування та інших преференцій на територію залучається капітал та інвестори. Наприклад, штати Техас, Нью-Джерсі в результаті створення привабливого податкового клімату для нових інвесторів отримали збільшення валового продукту в декілька разів. Такі інструменти дозволяють стимулювати відповідні види та сфери діяльності. Наприклад, компаніям надається податковий кредит в розмірі 50% від вартості обладнання, якщо вони використовують енергозберігаючі технології та альтернативні джерела енергії у виробничому процесі.

В Америці також створено багато технопарків та підприємницьких зон з метою поживлення діяльності малого та середнього бізнесу, скорочення рівня безробіття та підтримки депресивних територій. На сьогодні існує більше 1500 зон всіх рівнів. Кожна зона, наприклад, отримує 5%-ву федеральну знижку на податки за розвиток виробництва та скорочення рівня безробіття, 50%-ву знижку від штату з податку на доходи підприємств [7].

Таким чином, при створеній децентралізованій моделі федералізму в США існують тісні зв'язки центру та регіонів на рівні міжбюджетних відносин та підтримки економічного розвитку територій.

Вивчення європейського досвіду бюджетної децентралізації та територіального управління пов'язано не тільки зі схожістю проблем соціально-економічного розвитку, а й з неможливістю кардинального стрибкоподібного переходу від планової над централізованої економіки до, наприклад, американської, децентралізованої та високо конкурентної.

Основними показниками, що оцінюють рівень фінансової децентралізації, є співвідношення видатків місцевого самоврядування (місцевих бюджетів) до публічних видатків, обсяг видатків місцевих бюджетів до ВВП, частка власних доходів у структурі доходів територіальних громад, обсяг міжбюджетних трансфертів.

Якщо оцінювати досвід європейських країн, то у Швеції, Іспанії, Данії місцеві видатки по відношенню до публічних видатків складають майже 50%. Частка власних доходів таких країн, як Франція, Австрія, Бельгія, Швеція, Данія перевищують 50% [6].

Досить цікавим для України є досвід Німеччини. Якщо порівнювати Німеччину та США, то це абсолютно різні підходи до організації

територіального управління. На відміну від США, де територіальна політика реалізується через складну структуру системи міжбюджетних трансфертів та державних і місцевих програм розвитку, у Німеччині територіальна соціально-економічна політика має чіткі цілі та завдання, а також інструментарій для їх досягнення.

В Німеччині на законодавчому рівні задекларовано основну мету міжбюджетних відносин – забезпечення рівноцінних умов життя на всій території країни. В Основному законі є фінансовий розділ, де підкреслюється, що потреби федерації та земель у бюджетних коштах обов'язково встановлюються на основі оптимального балансування, відсутності надмірного податкового тягаря для громадян та забезпечення рівних умов для всіх територій.

Досить важко оцінити вплив на розвиток територіальної економіки Німеччини загальноєвропейської та місцевої (регіональної) політики. Вирівнювання територіального розвитку східних та західних земель відбувалося як в перші роки об'єднання Німеччини, так і зараз відбувається, хоча значно повільніше.

Міжбюджетне вирівнювання у Німеччині передбачає:

- вертикальне податкове вирівнювання – розподіл податків між федеральним та місцевими бюджетами;
- горизонтальне податкове вирівнювання – розподіл податків між окремими бюджетами земель;
- вирівнювання бюджетних доходів земель – перерозподіл доходів між територіями-донорами та депресивними територіями;
- додаткові бюджетні дотації з федерального бюджету депресивним територіям.

Як і в бюджетній системі України, в Німеччині є так звані регульовані податки, які перерозподіляються між бюджетами різних рівнів. Надходження податку на нерухомість та податку на корпорації розподіляють порівну між федеральним та земельними бюджетами. Частка надходжень податку на додану вартість змінюється кожного року, виходячи з рівних прав федерації та місцевих бюджетів на покриття витрат.

До закріплених власних доходів федерального бюджету належить мито, більшість акцизів, страховий податок. Податками земель є податки на власність та спадщину. До місцевих бюджетів зараховують поземельний податок та місцеві податки на споживання.

Після того, як на першому етапі перерозподіляються надходження між федеральним та земельними бюджетами, на другому етапі відбувається фінансове вирівнювання окремих територій. Податки при цьому зараховують до бюджету тієї території, де стягуються. За винятком ПДВ, податку на додану

податку та податку з корпорацій. Подоходний податок зараховують до земельного бюджету за місцем проживання особи, а не за місцем роботи. Податок на корпорації зараховують за місцем знаходження офісу, а розподіляють далі залежно від місця фактичної діяльності. ПДВ розподіляють пропорційно чисельності населення земель.

Для оцінки горизонтального бюджетного вирівнювання в Німеччині використовують показник бюджетної забезпеченості у відсотках до бюджетних потреб земель. Показник розраховують до та після перерозподілу. Цікаво, що, як свідчать статистичні дані, землями-донорами є тільки три землі, інші 13 – реципієнти.

На третьому етапі бюджетного вирівнювання виходять з того, що потреби в бюджетних доходах на душу населення однакові, за винятком так званих міст-земель (Берлін, Гамбург, Бремен). Там враховують більш високий рівень потреб на душу населення та застосовують коефіцієнт 1,35.

Що стосується додаткових бюджетних дотацій, то вони займають значну частку в місцевих доходах. Наприклад, до 2019 року східні землі додатково отримують 105 млрд.євро на будівництво інфраструктури та компенсацію низької доходної спроможності місцевих бюджетів [5].

Цікаво, що в Німеччині немає окремого міністерства регіональної політики. Цю функцію виконує Федеральне міністерство економіки та енергетики.

В Німеччині в управлінні розвитком території існує термін «організація території», близький за значенням до терміну «територіальне планування». Функцію організації території покладено на Федеральне відомство будівельної справи та регіонального планування, яке підпорядковане Федеральному міністерству навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів (колишнє Міністерство житлового будівництва). Таким чином, як і в Україні (Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства), в Німеччині розвиток інфраструктури (в тому числі житлової) розглядають в комплексі з перспективами розвитку регіонів. Економічні питання розвитку територій входять до загальної системи економічної політики.

Цікавий також досвід Німеччини з децентралізованого розміщення органів управління. Це дозволяє уникнути гіпер розростання окремих міст. З 14 федеральних міністерств 6 розташовані у Боні, інші – в Берліні (в тому числі Міністерство фінансів та економіки). Федеральні відомства розташовані у 28 містах.

В Італії накопичено корисний для України досвід з управління розвитком депресивного регіону. Це Південь Італії, Медзоджорно, де доходи на душу

населення в 1,5 разів нижче, ніж в середньому по країні. В 2009 році був прийнятий Закон про фіскальний федералізм. Він дозволяє скоротити розрив між півднем та північчю за рахунок перерозподілу ресурсів. До прийняття Закону трансферти автоматично надходили до регіонів залежно від сум надходжень та витрат попереднього періоду. Закон передбачає оцінку ефективної вартості послуги та фінансування функцій компетенції місцевої влади за рахунок місцевих податкових надходжень. Території з низьким податковим потенціалом отримують допомогу Фонду вирівнювання.

Функції контролю та моніторингу приділяється в територіальному менеджменті Італії особлива увага. Створена Національна система оцінки і моніторингу державних інвестицій та спеціальна база даних «Регіональні державні рахунки».

В цілому, територіальна політика Італії спрямована не на перерозподіл ресурсів, як в більшості європейських країн, а інтеграцію політики розвитку територій в загальну економічну політику та досягнення відповідних соціально-економічних показників.

Ще з середини попереднього століття економісти виділяли шість різних за своїми структурними особливостями територій Іспанії. Крім цього, існували значні диспропорції між великими та малими містами. Реформування почалося зі створення особливих економічних зон – центрів розвитку. Держава гарантувала фінансову підтримку та різні преференції інвесторам. Крім того, держава надавала підтримку «полюсам дегломерації», що допомагали розвантажити надмірну концентрацію Мадрида та Барселони.

Конституція 1978 року створило державу автономій. Було створено 17 регіональних автономій та території з особливим статусом, які значно розрізняються між собою.

Питання регіонального розвитку в Іспанії – це компетенція 12 міністерств. Окремого міністерства регіонального розвитку немає. Найбільші компетенції у Міністерства фінансів та державної адміністрації, тому що саме бюджетні ресурси використовують в якості основного інструменту політики, заснованої на моделі міжбюджетних відносин.

В системі розподілу фінансових ресурсів вирішальним є демографічний фактор. В Іспанії переважають малі та невеликі за чисельністю населення міста. Діє багато державних програм підтримки розвитку малих міст, був створений спеціальний Фонд муніципальної солідарності. Взагалі частка держави в місцевих витратах більше 55% [5]. Широке розповсюдження отримало об'єднання муніципалітетів для реалізації програм розвитку.

Як і в більшості європейських країн, до місцевих доходів належать місцеві податки, частки від загальнодержавних податків, доходи від

муніципального майна, доходи від надання послуг органами місцевого самоуправління та муніципальними установами.

Важливу роль в забезпеченні доходної спроможності місцевих бюджетів грає податок на доходи фізичних осіб, оскільки в країні поширене індивідуальне підприємництво без утворення юридичних осіб. Половину від надходжень цього податку залишається в регіоні. Автономні спільноти мають можливість встановлювати власні податки за узгодженням з центральною адміністрацією.

Аналіз розвитку регіонів Іспанії з 1989 по 2009 рр. показує, що існує взаємозв'язок між децентралізацією доходів та економічним зростанням і практично відсутня кореляція між децентралізацією витрат та економічним зростанням.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що робити загальний висновок про пряму взаємозалежність фінансової децентралізації в різних країнах та економічним зростанням не зовсім коректно, оскільки вихідні дані для аналізу, часовий горизонт дослідження, методи емпіричного аналізу, сукупність аналізованих змінних та результативні показники в деяких випадках взагалі не співставні. Але, безумовно, необхідно розглядати та враховувати багатомірність можливого впливу децентралізації на розвиток регіонів та країни в цілому. З цієї точки зору досвід проведення фінансової децентралізації в зарубіжних країнах є корисним для пошуку ефективних інструментів управління розвитком територій в Україні.

Список використаних джерел

1. Демчак Р.Є. Формування моделей бюджетної децентралізації: досвід зарубіжних країн // Економічний форум, 2015. - №3. - С. 77-84.
2. Калачова Г. Бюджетна децентралізація: життя або смерть великих і малих міст // Економічна правда 2016.11.17 – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/11/17/611463/>
3. Кузнецова О.В. Нужна ли России региональная политика? // Государство в эпоху глобализации: эко-номика, политика, безопасность (Мировое развитие. Выпуск 3) / Отв. ред. – Ф. Г. Войтоловский и А. В. Кузнецов. – М.: ИМЭМО РАН, 2008. - С. 5-9.
4. Региональная политика: зарубежный опыт и российские реалии / Под ред. А.В. Кузнецова, О.В. Кузнецовой. - М.: ИМЭМО РАН, 2015, - 137 с.
5. Рябоконь О.О. Децентралізація бюджетної системи України // Економічний вісник Донбасу. - № 2(40), 2015. - С.124-127
6. Юшков А.О. Бюджетная децентрализация и региональный экономический рост: теория, эмпирика, российский опыт // Вопросы экономики, 2016. - №2. - С.94 -111.
7. Davoodi H., Zou H. (1998). Fiscal decentralization and economic growth: A cross-country study. Journal of Urban Economics, Vol. 43, No. 2, pp. 244-257.

Аннотация

В статье рассмотрены актуальные вопросы особенностей и проблем проведения финансовой децентрализации в Украине, поиска эффективных механизмов управления развитием территории. Проанализирована специфика финансовой децентрализации в зарубежных странах и возможность внедрения некоторых механизмов и инструментов в украинскую практику территориального управления.

Ключевые слова: финансы, децентрализация, управление.

Annotation

In the article the features of current issues and problems of fiscal decentralization in Ukraine, finding effective mechanisms to control the development of the area. Specificity of fiscal decentralization in foreign countries and the possibility of introducing certain mechanisms and tools in Ukrainian territorial management practices.

УДК 711.4

*д. архіт., доцент Древаль І. В.,
д. сільськогосп. н., професор Ткач В. М.,
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова*

ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ РЕСУРСІВ ЛІСОВОГО ФОНДУ

Анотація: розглядаються актуальні аспекти формування об'єктів рекреаційно-туристичної діяльності в контексті взаємодії таких науково-практичних сфер як містобудівна та лісового господарства. Проаналізовані можливості та умови використання територій лісового фонду для рекреаційно-туристичної діяльності в умовах нових ринкових соціально-економічних відносин. Зроблено висновки про перспективність залучення територій лісового фонду для потреб рекреаційної діяльності за умови уточнення регламентів її функціонально-планувальної організації.

Ключові слова: туристична діяльність, екологія, лісовий фонд, функціонально-планувальна організація.

Актуальність роботи та постановка проблеми. Розвиток рекреаційно-туристичної галузі України є вельми важливим процесом в її позитивному перетворенні, особливо з погляду на перспективи входження країни до Європейської спільноти та наявні рекреаційні ресурси, що потребують професійного освоєння. Щорічно в Україні більш ніж 25 мільйонів туристів